

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 86/2019

Ruotsin kohtaaminen herättää nationalistisen päätöksen henkiin maaotteluselostuksissa

Pietilä Juhopekka, Palokangas Teemu

9.12.2019 ::

Suomen joukkueen vastustajalla on suuri merkitys selostajan subjektiivisuuden eli puolueellisuuden ilmenemisen kannalta. Suomen vastustajamaista Ruotsi herättää suomalaisissa mukaan lukien selostajassa tunteita täysin eri mittakaavassa kuin Kanada. Selostajalegendojen aloittama nationalistinen selostustyyli ei ole poistunut mihinkään, vaan se on ainoastaan muuttanut muotoaan.

Isänmaallinen päätös on ollut vahvasti läsnä Suomen ensimmäisten selostajien, kuten **Martti Jukolan**, **Pekka Tiilikaisen** ja **Paavo Noposen** selostuksissa. Varsinkin itsenäistyneen Suomen alkutaipaleella selostajat maalailivat urheilijoista kuvaa isänmaan sankareina. ^[1]

Ainakin pintapuolisesti katsoen isänmaallinen hurmos on selostuksissa vähentynyt, vaikkakaan ei kokonaan hävinnyt. Selostusten nationalistisuus on muuttanut muotoaan ja se on tuotu tätä päivää vastaavaksi. Sankareille on yhteiskunnallista tilausta yhä tänäkin päivänä ja selostajan rooli sankareiden synnyttäjänä on merkittävä. ^[1]

Artikkeli pohjautuu opinnäytetyöhön, jossa tutkittiin sitä, miten urheiluselostajan subjektiivisuus ilmenee maaotteluselostuksissa. Tutkimuksessa tarkasteltiin kehysanalyysin avulla, kuinka katsojien kansallisen identiteettiin vedotaan käyttämällä kansaa yhteisöllistävää retoriikkaa. Tutkimusaineistona on kaksi Suomen jääkiekkomaajoukkueen litteroitua otteluselostusta Slovakian 2019 MM-kisoista, puolivälieräottelu Suomi–Ruotsi ja finaaliottelu Kanada–Suomi. ^[1]

Pioneerit loivat pohjan urheiluselostukselle

Paavo Noponen ja Pekka Tiilikainen tulivat tunnetuksi sotaisesta retoriikastaan. Tässä kaksikko kunnostautui erityisesti selostaessaan Suomi–Ruotsi-maaotteluita. Suomalainen sotaisa selostustyyli erosikin selvästi ruotsalaisesta vastaavasta. ^[2]

Ruotsalaisuus esitettiin maaotteluselostuksissa humoristisena ilmiönä. Sotaisuus toi esille maiden erilaisen historian, jonka perusteella ruotsalaisten esitettiin päässeen menneisyydessään helpolla. Ruotsalaisten haluttiin ansaitsevan kunnan löylytyksen maaotteluissa. ^[2] Vuoden 1958 Suomi–Ruotsi-yleisurheilumaaottelussa ruotsalaisen **Birger Asplundin** moukari lensi katsomoon ja selostaja Pekka Tiilikainen kommentoi: "Nyt moukari riistäytyi ihan vikasuuntaan, suoraan katsomoon! Onneksi ei suomalaiskatsomoon." ^[3]

Kansallistunteeseen vetoavan retoriikan käyttö liittyy olennaisesti urheiluselostuksiin, mutta tämä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa vastaan asettuu Ruotsi.

Nationalismi urheilussa yhdistävänä ja erottavana tekijänä

Identiteettiin kuuluu aina kaksi ominaisuutta: yhteisöllisyys ja eronteko. Identiteetit perustuvat siis ihmisen ja yhteisön jännitteiseen yhteispeliin. Siinä on kysymys yhteisöllisyyden kokemuksesta omaksi mielletyn ihmisryhmän kanssa, mutta myös rajanvedosta meidän ja muiden välille. [4] [5]

Kansallinen identiteetti realisoituu kansallisissa symboleissa, kuten kansallislauluissa, lipuissa ja vaakunoissa. Urheilu on hedelmällinen ympäristö identiteetin rakentamiseen, sillä se houkuttelee meidät valitsemaan puolen tai suosikin, jonka tunnemme omaksemme. [6]

Kansalliseen identiteettiin yhdistetään usein myös nationalismin käsite. Nationalismi on keino luoda yhteenkuuluvuutta tietyllä alueella asuvien ja samaan kansakuntaan kuuluvien, yleensä samaa kieltä puhuvien välille. Nationalismille luonteenomainen erityisyyden korostamisen tarve johtaa ihmiskunnan jakamisen "meihin" ja "heihin". [2]

Kansainvälinen kilpaurheilu on ja on aina ollut nationalististen pyyteitten ja intohimojen sävyttämä. Näin ollen kansainvälinen kilpaurheilu ei ole vain urheilijoiden välinen paremmuuden mitteli, vaan se on aina edustuksellista ja kansakuntien välistä paremmuuden koetusta suuren yleisön silmissä. [7]

Selostuksen puolueellisuuden pääkategoriat

KUVIO 1. Selostuksen subjektiivisuuden yhdeksän pääkategoriaa, jotka ovat löydettävissä opinnäytetyön aineistosta [1]

Maaotteluselostukset eroavat muista selostuksista erityisesti niiden subjektiivisuuden eli puolueellisuuden vuoksi. Niissä selostaja on tehnyt tietoisin valinnan siitä, että ottelu selostetaan tiettyjen lasien läpi. [1]

Tutkimuksessa selvitettiin kehysanalyysin avulla, millaisia kielellisiä ratkaisuja selostaja eri tilanteissa tekee ja kuinka hän pyrkii vaikuttamaan katsojien yhteisöllisyyden tunteeseen. Selostamalla ottelua selostaja kehystää pelitapahtumia ja valitsee tapahtumista tietyt asiat kerrottavaksi katsojille. Samalla hän voi jättää jotkut toiset asiat vähemmälle huomiolle tai jopa sivuuttaa ne kokonaan. [1]

Kategorioita löytyi kaikkiaan yhdeksän, jotka on koottu kuvioon 1 ja joista tässä artikkelissa käsitellään vain osa.

Analysoidut ottelut poikkesivat toisistaan merkittävästi. Suomella ei ole Kanadaa kohtaan samanlaista tunnesidettä kuin Ruotsiin. Kanada on suomalaisille varsin neutraali maa. Sitä pidetään yhtenä maailman parhaista jääkiekkomaista ja näin ollen sitä kohtaan on selostuksessakin havaittavissa selvää arvostusta. Finaaliselostus olikin materiaaliiltaan puolivälieräottelua maltillisempi, eikä siitä ollut löydettävissä niin paljon vastakkainasettelua ja kritiikkiä kuin Ruotsia vastaan käydystä ottelusta. Kanadaa vastaan pelatun ottelun selostuksessa korostuivat selostajan lausumat ohjeet, oman joukkueen kehuminen ja mahdollinen tuleva maailmanmestaruus ja sen merkittävyys. ^[1]

- ja ensimmäinen veto **ei saa** mennä maaliin
- vaikea syöttö siihen keskustaan ja näitä **ei saisi** antaa liian paljon
- nyt **ei saa** vaihto venyä liian pitkäksi
- ja nyt näitä **taklauksia loppuun saakka**
- **Kaksinkamppailuita pitää voittaa** nyt
- nyt **tarvitaan** uurastajia
- ja sitten alivoimalla **kiekko pois** omalta alueelta

Ruotsi-ottelu sisälsikin osuvimmat subjektiiviset ilmaisut ja kansallisen identiteetin stereotyyppien vahvistukset. Samalla, kun selostaja vahvisti puheessa suomalaisen identiteetin peruskiviä, hän vahvisti myös niitä stereotyyppioita, joita tunnemme ruotsalaisia kohtaan. Materiaaliiltaan ylivoimaiset ruotsalaiset olivat selostajan mukaan onnekkaita, eivätkä joutuneet kaltoinkohdelluiksi kuten suomalaiset. ^[1]

- nämä pomput monta kertaa sitten **valitettavasti** suosivat sinikeltaista joukkuetta
- Päät ovat painuksissa. Ihan aiheesta sikäli, että nyt on jo **huonoa tuuriakin**
- ja sitten tulee tällainen inhottava, **inhottava roikku**, mistä se kiekko maalin menee. Siinä on pelaajien mailloja välissä ja todella onnettoman, **onnettoman tuurilla** se menee Suomen reppuun. Siitä se pomppii näin tolpan kautta **kaiken hyvän lisäksi vielä**
- ja sitten pomppuja tulee, ei tule vain omille pelaajille, **tuuriakaan ei ole, Ruotsi on saanut oikein todellisen pomppumaalin**, kun se pomppasi lopulta Patric Hörnqvistin mailasta ohi Kevin Lankisen ja tolpan kautta vielä kaiken lisäksi
- Hiljaiseksi vetää, voi luoja sentään minkälaisen esityksen jälkeen tässä erässä, niin Ruotsi tekee **tällaisen** maalin ja menee 4–3 johtoon. Valtaisa, valtaisa pommi tulee, **voi veljet mikä tuuri on sinikeltaisella joukkueella**. Ensin menee yksi maillojen kautta, tolpan kautta sisään ja nyt menee tällainen sitten sisään/

Länsinaapuri sai selostuksessa välillä kovaakin kritiikkiä osakseen, kun selostaja antoi objektiivisen journalistisen roolin painua kokonaan piiloon tunteellisen ilmaisun tieltä. Ottelu paljasti myös sen, että ottelut Ruotsia vastaan eivät ole mitään tavallisia otteluita, vaan niihin on sisäänrakennettuna vahva tunneperäinen

lataus. Ruotsi on arkkivihollinen, joka on Suomen menestyksen edessä. Ruotsille häviäminen sattuu huomattavasti enemmän kuin muita maita vastaan. Selostajan puheesta pystyi rivien välistä lukemaan, että ajoittain pelko tappiosta oli jopa suurempi kuin toive ottelun voitosta. Tuuri, epäoikeudenmukaisuus ja vastustajan pelko olivat teemoja, jotka toistuivat useasti Ruotsia vastaan. ^[1]

 jälleen suomalaispelaaja kaadetaan, **yhtään rangaistusta ei ole Ruotsille tullut** ja yleisö viheltää villisti

 eikö tule rangaistusta? Ei nouse käsi pystyyn. Siinä kaadetaan Sakari Manninen

 aivan täysin selvä jäähy Erik Gustafssonille jalkakampista jäi viheltämättä. Nämä ovat tietysti kovia asioita, kun nämä jäävät viheltämättä tällaisessa ottelussa

 Nylander vetää jälleen suomalaispelaajan nurin, tässä on nyt pari kertaa vaikka millä silmillä katsoo, **niin kyllä jäänyt yksi rangaistus viheltämättä ja nyt jäi toinen rangaistusta jo viheltämättä**

 Ja siinä näkyy puolestaan William Nylanderin koukkimista ja **tästäkään ei tullut rangaistusta.** On jollakin tavalla **sääliä**, että tällainen... **tämän panoksen otteluissa** niin nämä selvät koukkimiset on jääty...**nyt on puolenkymmentä jäähyä jäänyt viheltämättä**

Tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että jääkiekon maaotteluselostuksissa todellakin annetaan tilaa puolueelliselle ja tunnepitoiselle ilmaisulle ja tuetaan sitä kautta vastakkainasettelua maiden välillä. Vaikka tällaisella tyyllillä on paikkansa kansallisen identiteetin tukemisessa ja rakentamisessa, se tulee samalla myös vahvistaneeksi sellaisia stereotyyppioita kansojen luonteista, joille ei välttämättä löydy sellaisenaan vastinetta jääkiekkokaukalosta. Mitä jos ruotsalaiset eivät olekaan ”hannuhanhia” ja tuomareiden epäriilun empatian herättelijöitä? Ja mitä jos suomalaiset eivät olekaan uhrin asemaan joutuva ”työn sankarien” kansa? Mitä jos kyse olisi jääkiekon yksilötaidon, joukkuepelaamisen ja valmennuksen dynamiikkojen kohtaamisesta kaukalossa? Mitä jos selostus antaisikin huomion näiden asioiden käsittelylle ottelun tuoksinassa ja jättäisi tunteet ja tulkinat puhtaasti yleisöjen valittaviksi ja koettaviksi? Se voisi olla tylsempää ja värittömämpää, mutta sillä voisi olla parempi vastine itse urheilusta kiinnostuneille, ja todellisuudelle.

Ensimmäisten suomalaisten urheiluselostajien Martti Jukolan, Pekka Tiilikaisen ja Paavo Noposen aloittama isänmaallinen päätös ei ole poistunut vuosien varrella mihinkään. Se on vain muuttanut muotoaan ja tuotu tätä päivää vastaavaksi. Selostajat vetoavat kansallistunteeseen yhä tänäkin päivänä, mutta selostajaisien pitkät valmiiksi paperille kirjoitetut monologit Suomen luonnon monimuotoisuudesta ja nuoren kansan sitkeydestä ovat muuttuneet lyhyiksi huumorin muotoon puetuiksi sananparsiksi, jotka muuttuvat sosiaalisen median kautta ihmisten jakamiksi viraalihiteiksi. Tällaisella retoriikalla rakennetaan populaareja urheilutapahtumia ja kansallistunnetta, joka siirtää ihmisjoukkoja kotisohvilta torien kansanjuhliin. Miinuspuolena on se, että tämä kansallistunne rakennetaan vanhojen ja ehkä väsähtäneidenkin kansallisstereotyyppien varaan ja jääkiekko urheilulajina saattaa jäädä kaikessa tohinassa tätä kuvitteellista kansaa rakentavan välineen rooliin. ^[1]

Lähteet

- ¹ ^{abcdeghi}Pietilä, J. 2019. Kansa, nyt saa huutaa! – Kansalliseen identiteettiin vetoaminen jääkiekon maaotteluselostuksissa. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Oulu. Hakupäivä 4.12.2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019110520634>
- ² ^{abc}Kokkonen, J. 2008. Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- ³ [△]Laine, A. & Itkonen, H. 2009. Suomalaiset urheiluselostajasukupolvet erojen, tyyppien ja yhteisöjen tuottajina. Teoksessa S. Knuutila & U. Piela (toim.) Korkeempi kaiku – Sanan magiaa ja puheen poetiikkaa. Porvoo: WS Bookwell Oy, 199–221.
- ⁴ [△]Kivikuru, U. 2000. Kanssalaisten yhteisyys ja ”he”. Teoksessa H. Tapper (toim.) Me median maisemissa – Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Helsinki: Yliopistopaino, 11–46.
- ⁵ [△]Valtonen, S. 2000. Mikä suomalaisissa on vikana? Tapaustutkimus työttömyys-aiheisten kirjoitusten kansallisesta ulottuvuudesta. Teoksessa H. Tapper (toim.) Me median maisemissa – Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Helsinki: Palmenia, 51–73.

6. [Virtapohja, K. 1998. Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.](#)
7. [Heinilä, K. 1974. Urheilu – ihminen – yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.](#)

Kuvalähteet

1. [KUVIO 1. Selostuksen subjektiivisuuden yhdeksän pääkategoriaa, jotka ovat löydettävissä opinnäytetyön aineistosta. Teoksessa Pietilä, J. 2019. Kansa, nyt saa huutaa! – Kansalliseen identiteettiin vetoaminen jääkiekon maaotteluselostuksissa. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Oulu. Hakupäivä 4.12.2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019110520634>](#)

Metatiedot

Nimeke: Ruotsin kohtaaminen herättää nationalistisen päätöksen henkiin maaotteluselostuksissa

Tekijä: Pietilä Juhopekka; Palokangas Teemu

Aihe, asiasanat: jääkiekko, kansallinen identiteetti, journalismi, urheilujournalismi, urheilutoimittajat

Tiivistelmä: Tutkimuksessa tarkasteltiin kehysanalyysin avulla sitä, miten kansallinen identiteetti ja selostajan puolueellisuus ilmenevät selostuksissa. Suomen joukkueen vastustajalla on suuri vaikutus siihen, miten selostajan puolueellisuus kuuluu ja ilmenee. Ruotsi ja Kanada herättävät vastustajina hyvin erilaisia tunteita suomalaisissa, kuten myös selostajassa.

Historiallinen tunneside Ruotsiin herättää selostajalegendojen aloittaman nationalistisen päätöksen henkiin, kun selostaja vahvistaa kansallisen identiteetin stereotyyppioita. Ruotsia vastaan selostuksessa toistuvat samat teemat, kuten Ruotsin onnekkuus ja tuuri, Ruotsin vaarallisuus vastustajana, sekä Suomen kokemus epäoikeudenmukaisuudesta. Selostajan tunnetaso on Ruotsia vastaan korkea ja länsinaapuri saa selostuksessa osakseen ajoittain kovaakin kritiikkiä.

Kanada puolestaan on suomalaisille varsin neutraali maa, eikä se vastustajana herätä samanlaisia tunteita kuin Ruotsi. Kanadaa vastaan käydyn finaaliottelun selostuksessa keskitytäänkin vastustajan kritisoinnin sijaan oman joukkueen kehumiseen ja pelaajien ohjeistamiseen.

Nationalismin ja identiteetin käsitteisiin kuuluu olennaisesti ihmisten erottelu ”meihin” ja ”muihin”. Maaotteluselostuksissa tuo erottelu korostuu entisestään, kun vastustajaksi asettuu Ruotsi. Pioneeriselostajien aloittama nationalistinen päätös ei ole vuosien varrella poistunut mihinkään, vaan se on päivitetty tätä päivää vastaavaksi.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2019-12-09

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019102434665>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Pietilä, J. & Palokangas, T. 2019. Ruotsin kohtaaminen herättää nationalistisen päätöksen henkiin maaotteluselostuksissa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 86. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019102434665>.